

Elisabeth Hetherington · sopraan Lotte Betts-Dean · mezzosopraan

Lampedusa

- zaterdag 17 september | **MAASTRICHT** KEIZERZAAL SINT SERVAASBASILIEK | 22.00 - 23.00 uur
- zondag 18 september | **MAASTRICHT** KEIZERZAAL SINT SERVAASBASILIEK | 15.00 - 16.00 uur

Pascal Dusapin 1955
Two Walking (1993/1994)

Georg Friedrich Haas 1953
Schweigen (2011)

- Fukushima
- Lampedusa
- Mlake / Laaken

François Couperin 1668-1733
uit 'Quatre versets d'un motet
composé et chanté par ordre du roi'

- Tabescere me fecit

John Cage 1912-1992
Litany for the Whale (1980)

Elisabeth Hetherington sopraan
Lotte Betts-Dean mezzosopraan

Lampedusa

Elisabeth Hetherington vertolkt met mezzosopraan Lotte Betts-Dean composities van Pascal Dusapin, John Cage en Georg Friedrich Haas. Centraal binnen dit concert staat het tweede deel van Haas' cyclus *Schweigen*, getiteld *Lampedusa*, met als onderwerp de schipbreuk van 44 bootvluchtelingen in 2007. Muziek van Couperin fungeert als muzikaal rustpunt tussen de hedendaagse werken.

Pascal Dusapin
Two Walking

Pascal Dusapin schreef zijn werk *Two Walking* in de jaren 1993/1994. Voor de tekst maakte hij gebruik van fragmenten uit zijn opera *To Be Sung*, die hij voltooidde in de jaren 1992/1993. Het libretto van deze opera is een bewerking van *A Lyrical Opera Made By Two* geschreven door Gertrude Stein in 1928.

Stein – de grote Amerikaanse experimentele schrijver – was een centraal figuur van de kunstwereld in het Parijs van de eerste helft van de twintigste eeuw. Zo was zij onder andere initiator van een Parijse salon, waar de leidende figuren van het modernisme in literatuur en kunst, zoals Pablo Picasso, Ernest Hemingway, F. Scott Fitzgerald en Henri Matisse, elkaar ontmoetten.

A Lyrical Opera Made By Two was bedoeld voor de 51ste verjaardag van haar partner Alice Babette Toklas (geboren op 30 april – zie in dat kader ook het ‘Dear April’ in het vijfde lied van *Two Walking*) en voor hun twintigste ‘huwelijksdag’. Stein en Toklas hadden elkaar leren kennen in 1907 in Parijs, nadat Toklas – een veelbelovend concertpianiste – San Francisco had verlaten na de beruchte aardbeving van 1906. Nadat ze in 1908 expliciet hun liefde aan elkaar hadden bekend, zouden ze levenspartners blijven tot aan de dood van Stein in 1946.

Steins tekst was in principe niet bedoeld om op muziek te worden gezet, hoewel ze later wel degelijk libretti schreef voor twee opera’s van de Amerikaanse componist Virgil Thomson. Hoe dan ook, *A Lyrical Opera Made By Two* is een van Steins meest zinnelijke werken: de tekst wordt gekenmerkt door het gebruik van koosnaampjes, loopt over van erotische zinspelingen, en zit vol motieven die direct naar liefdespoëzie verwijzen. Ook in de bewerking van Pascal Dusapin komt dit sensuele aspect duidelijk naar voren.

Pascal Dusapin © Jérôme Bonnet | Modds

Two Walking bestaat uit vijf delen, waarbij de twee vrouwenstemmen de tekst soms doubleren, dan weer aanvullen in een rijkgeschakeerde, vaak ritmisch complexe structuur. Hoewel er ook duidelijk meer lyrische passages te ontwaren zijn, doet het merendeel van de compositie enigszins aan als een aaneenschakeling van coloraturen, die met Steins taalspel lijken te willen wedijveren.

I.

How many little wings in cumbersome. How many little wings in wedding. How many little wings in weigh way way away weighed in the balance and not found wanting. Fatty fair weather is the same announcement as fatty do well. When she says come I do not come but when she says come come I come I come and a little makes it be fairly very much in-deed. Weed is a place where they sing just as well as ever.

II.

Kiss my lips she did, kiss my lips again she did kiss my lips over and over again she did. Mrs. misses, kisses Mrs. kisses most Mrs. misses kisses misses kisses most. Which is what ever. Nearly never.

III.

“May June” *[and jew lie] we love to be by little love who sees by does it have to decide now what knife to cut the soap with while wiley is so sweetly by by her little hair so nicely greasy which is to please he who has to squeeze she in a particular and careful way as you may see on every day as well as to obey and never gather fray in suddenness politely knowing which is what. A splot. A complot a complot a restaurant in a fine.

IV.

A scene in singing singing is singing humming is humming and wedding is a wedding morning and a afternoon. Can a pigeon have its neck one on side. Here is a song among the ten tender.

V.

It seems to be - A note to she - The sweet sweetie - But actually - It is April tool to tender she - My sweetie - She is all me - My sweetie - April full of fool which is me for my sweetie - Dear April - Which made she - To be - All - To be - April fool - To his sweetie - Which is she - Tenderly - Excessively - My April fool baby.

Georg Friedrich Haas

Schweigen

Rond 2010 vroeg conceptueel kunstenaar Olaf Nicolai aan elf componisten van over de hele wereld om liederen te schrijven die verwezen naar politieke gebeurtenissen die voor hen van grote betekenis waren geweest. Al deze werken werden in 2011 a cappella uitgevoerd op de centrale trap van de Pinakothek der Moderne in München. Een van de componisten was Georg Friedrich Haas; hij schreef voor de gelegenheid het werk *Schweigen*.

*Een aangrijpend
en ijzingwekkend
zangstuk, dat door zijn
indringende schoonheid
tegelijktijd betovert.*

Als motto gaf Haas aan zijn compositie mee: ‘Het ongelooflijke vindt plaats, heeft plaatsgevonden. Veel daarvan is onderwerp van gesprek, veel is diep verankerd in het collectieve geheugen. En over veel wordt niet gesproken. Over het oncomfortabele. Het schrijnende. Het verontwaardigende. Aan veel daarvan wil ik in mijn muziek herinneren.’

Schweigen bestaat uit drie delen. Het eerste deel, *Fukushima*, betreft de nucleaire ramp die zich voordeed na de zeebeving en de daaropvolgende tsunami van 11 maart 2011 in Japan. Het tweede deel *Lampedusa*, heeft als onderwerp een schipbreuk van 8 augustus 2007, waarbij 44 vluchtelingen ternauwernood van de verdrinkingsdood gered konden worden, op volle zee ergens tussen Tunesië en Lampedusa. Het derde deel, getiteld *Mlake / Laaken* refereert aan een neonazistische terreurcel uit Zwickau, die verantwoordelijk wordt gehouden voor meerdere moorden op mensen met een migratieachtergrond, alsook aanslagen in onder andere Keulen in 2004 en Heilbronn in 2007.

botenkerkhof op Lampedusa, Italië

Georg Friedrich Haas

François Couperin, gravure door Jean Jacques Flupart (1735) naar André Bouys

De drie delen van Haas' compositie hebben alle een lengte van ongeveer vijf minuten. De tekst als zodanig is betekenisloos en staat genoteerd in fonemen (a, ä, o, ö etc.). De twee stemmen zijn haast voortdurend in beweging door geleidelijke veranderingen in volume of door het gebruik van glissandi, zowel dalend als stijgend, waarbij de stemmen dan weer met elkaar mee, dan weer tegen elkaar in beweging. Daarnaast wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van kwarttonen, waardoor de luisteraar zich in een onbestemd klankveld lijkt te bevinden. Het resultaat is een aangrijpend en ijzingwekkend zangstuk, dat door zijn indringende schoonheid tegelijkertijd betovert.

François Couperin

Tabescere me fecit

Tabescere me fecit zelus meus:
quia obliti sunt verba tua inimici mei

*Ik zou kunnen sterven van ergernis,
omdat mijn vijanden uw wetten vergeten.
(Psalm 119, vers 139)*

John Cage

Litany for the Whale

De titel *Litany for the Whale*, een compositie geschreven door John Cage in 1980, lijkt twee niet direct aan elkaar gerelateerde werelden te combineren: die van het gebed en die van walvisgezang. Toch zijn beide meer verwant dan op het eerste gezicht zou kunnen lijken.

Het woord litanie ('litany') gaat terug op het Oudgriekse 'litanos' en betekent 'bidden'. Meer specifiek duidt het begrip in de christelijke eredienst op een smeekbede, gericht aan God, Maria of een heilige. De vorm van de litanie is gemodelleerd naar Psalm 136, waar ieder vers wordt afgesloten met eenzelfde frase. In het algemeen bestaat een litanie dan ook uit verschillende aanroepingen die keer op keer worden beantwoord met een vaststaande formule.

Hoewel het niet duidelijk is wat de functie of de betekenis van walvisgezang is, is in de vorm een overlapping met de

litanie te zien. Bekend is dat er binnen de verschillende walvispopulaties een rijke traditie bestaat, die van generatie op generatie wordt overgedragen, waarbij het gezang onderworpen lijkt aan strenge vormeisen. Zo lijken ge-vocaliseerde fragmenten tot frasen aaneengeschakeld te worden, inclusief herhalingen, onderbroken door pauzes, waarbij walvissen elkaar lijken te antwoorden.

Vergelijkbare vormprincipes spelen een rol in het werk *Litany for the Whale* van John Cage. Twee zangers zingen afwisselend, waarbij keer op keer een vaste 'recitatie' ten gehore wordt gebracht, die wordt afgewisseld met een in lengte variërend 'antwoord' – 32 van deze antwoorden in totaal. Het materiaal waaruit de recitatie alsook de antwoorden zijn samengesteld, bestaat uit vijf specifieke klanken, welke steeds aan eenzelfde toonhoogte zijn gekoppeld. De klanken vormen tezamen het woord 'WHALE' (de recitatie) en zijn door Cage als volgt gedefinieerd:

'W = wou as in would,
H = hu as in hut,
A = Ah,
L = ll as in will,
E = e as in under.'

De respectievelijke toonhoogten zijn D-C-B-G-A.

Doordat zowel de recitatie als de antwoorden steeds eindigen op dezelfde toonhoogte A (gezongen op de vocaal E), lijkt het werk – opmerkelijk binnen het oeuvre van John Cage – een tooncentrum te hebben. De compositie wekt dan ook de indruk geschreven te zijn in de aeolische kerktoonladder en doet mede daardoor denken aan gregoriaans gezang. Tegelijkertijd roept het werk door zijn trage cyclische repetities de oceaan in herinnering, met zijn getijden en golvende bewegingen – het domein van de walvis.

John Cage

Pascal Dusapin (Nancy, 1955) studeerde muziekwetenschap aan de Sorbonne. Als componist is hij voornamelijk autodidact, hoewel hij sterk beïnvloed is door het werk van Iannis Xenakis, bij wie hij tussen 1974 en 1978 aan de Université de Paris colleges volgde.

De muziek van Dusapin wordt gekenmerkt door het veelvuldig gebruik van glissandi, microtonen en andere coloristische technieken. Ook maakt hij in veel van zijn werken gebruik van de flexibiliteit van de menselijke stem, zoals goed te horen is in de vele opera's die hij componeerde.

Georg Friedrich Haas (Graz, 1953) studeerde bij Gösta Neuwirth en Ivan Eröd, en later bij Friedrich Cerha in Wenen op wiens voordracht hij in 2007 de 'Grote Oostenrijkse Staatsprijs' ontving. De meeste werken van Haas maken gebruik van microtonaliteit in de lijn van Ivan Wyschnegradsky en Alois Hába. Zelf zegt hij hierover: 'Ik voel me er niet echt prettig bij om in een hokje gestopt te worden als een 'microtonale componist'. Ik ben in de eerste plaats een componist, vrij om de middelen te gebruiken die nodig zijn voor mijn muziek.' Politiek engagement speelt vaak een prominente rol in zijn composities.

François Couperin (Parijs, 1668-1733) is een van de belangrijkste componisten van de Franse barok. Daarnaast was hij een van de grote exponenten van het orgel- en klavecimbelonderwijs van zijn tijd. Zo verschenen tussen 1713 en 1730 vier omvangrijke boeken met klavecimbelwerken van zijn hand, werd hij door koning Lodewijk XIV benoemd tot organist van de Chapelle royale, en was hij klavecinist voor koning Lodewijk XV. Couperin schreef tevens een aanzienlijke hoeveelheid niet-liturgische vocale muziek.

John Cage (Los Angeles, 1912 - New York, 1992) studeerde korte tijd bij onder anderen Arnold Schönberg en Henry Cowell. Als zoon van een uitvinder experimenteerde hij al in zijn vroegste composities met slagwerk, radio's en platenspelers, en in het bijzonder met de door hem ontwikkelde 'prepared piano'. Vanaf de jaren veertig beginnen zen-boeddhisme en de I Tjing (het Boek der Veranderingen) een prominente rol te spelen in zijn muziek, wanneer alle vormen van geluid en toevalsfactoren hun intrede doen in zijn composities. John Cage was tevens werkzaam als beeldend kunstenaar en dichter. ❖

Bas Geerts

Lotte Betts-Dean © Benjamin Ealovega

Elisabeth Hetherington

De in Nederland woonachtige sopraan Elisabeth Hetherington werd geboren in 1992 in Toronto (Canada). Tijdens haar studie aan de University of Toronto volgde ze masterclasses bij onder anderen Emma Kirkby en Daniel Taylor. Haar Masters of Historical Performance behaalde ze vervolgens cum laude aan het Conservatorium van Amsterdam. Ze won meerdere prijzen, waaronder die van Dutch Classical Talent in 2020. Hetherington is een pleitbezorger van zowel hedendaagse als oude muziek en heeft talrijke premières op haar naam staan.

Lotte Betts-Dean

De Australische mezzosopraan Lotte Betts-Dean woont sinds 2014 in Londen. Ze studeerde aan de Royal Academy of Music bij Catherine Benson en Audrey Hyland en won verschillende prijzen in competities als de Oxford Lieder Young Artist.

Betts-Dean is een veelzijdige zangeres die bedreven is in de uitvoering van zowel oude muziek, opera als ook eigentijdse muziek. Zo heeft ze samengewerkt met de hedendaagse muziekgroep Ensemble x.y uit Londen.

Elisabeth Hetherington © Onno van Ameljde

◆ SLOTCONCERT Drums United

zondag 18 september · 18.15 - 19.15 uur | **VRIJTHOFPODIUM**

Birth of the Beat

Moussé Pathé Senegal | Niti Ranjan Biswas Bangladesh

Marco Toro Venezuela | Alper Kekeç Turkije | Lucas van Merwijk Nederland | met speciale gast Gianna Tam Nederland

De geschiedenis van de trommel zoals die nog nooit op podia is gebracht! Gedurende duizenden jaren heeft de mensheid zich over het Afrikaanse continent en vervolgens over de hele wereld verplaatst. Soms vrijwillig, vaak gedwongen door allerlei vormen van slavernij. De trommel, het oudste muziekinstrument, reisde mee. De fascinerende wereldreis van de mens en zijn drums wordt in dit concert op indrukwekkende wijze vertoond, onder aanvoering van internationaal topdrummer Lucas van Merwijk.

◆ Kolkata: Run in the Alley

zo 11 september t/m zo 20 november · di t/m zo 12.00 - 17.00 uur

MAASTRICHT MARRES | HUIS VOOR HEDENDAAGSE CULTUUR

vrij entree op vertoon van een entreebewijs voor Musica Sacra 2022

Tentoonstelling door ruim twintig kunstenaars uit India en Nederland.

◆ Internationale Fotojournalisten Tentoonstelling

do 8 september t/m do 6 oktober | **MAASTRICHT STATIONSSTRAAT**

In de podcast *Scheppingsdrift* (EO | NPO Radio 4) wordt in elke aflevering een bijbelverhaal uitgediept aan de hand van muziek, literatuur, film en beeldende kunst. Presentator Allard Amelink gaat met Ab Nieuwdorp (NPO Radio 4), Lieke Wijnia (Museum Catharijneconvent) en Alain Verheij (theoloog) op zoek naar

verrassende perspectieven op de eeuwenoude verhalen. Naar aanleiding van Musica Sacra staat de eerste aflevering van dit seizoen in het teken van Exodus. Beluister deze podcast vanaf 12 september via eo.nl/scheppingsdrift of via je podcastapp.

◆ musicasacramaastricht.nl

MUSICA SACRA IS EEN COPRODUCTIE VAN Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof Maastricht. Satellietprogrammering en promotieconcert komen tot stand i.s.m. Cultuurcentrum Hasselt, Toon Hermans Theater en Filmhuis De Domijnen in Sittard-Geleen, Theater De Garage Venlo en Munttheater Weert. Filmselectie voor Maastricht en Sittard-Geleen door Lumière Cinema i.s.m. Filmhuis De Domijnen.

BESTUURDER Brigitte van Eck, directeur Theater aan het Vrijthof Maastricht

PROGRAMMACOMMISSIE Jacques Giesen (vz), Jos Leussink (adviseur), Sylvester Beelaert, Fons Dejong, Bas Geerts, Susanne Vermeulen en Saskia Törnqvist
RAAD VAN TOEZICHT Jean Jacobs (vz), Michel Cobben, Barbara de Heer, Bas Huyser en Lieke Wijnia

PROJECTLEIDING & FONDSSENWERVING Fons Dejong
MARKETING & PUBLICITEIT Hetty van Dongen
PRODUCTIE Raf Meijers **REDACTIE** Philip Leussink, Jacinta Wetzler, Sylvester Beelaert en Fons Dejong
VORMGEVING Philip Leussink **UITBALIE** Flora Minis en Susan Meisen **TECHNISCHE COÖRDINATIE** Sander Ronden **FACILITAIR** Nandi Nijsten **FINANCIËN** Jos Spauwen

MUSICA SACRA MAASTRICHT is lid van De Verenigde Podiumkunstenfestivals.

MUSICA SACRA MAASTRICHT wordt mede mogelijk gemaakt door Fonds Podiumkunsten, Provincie Limburg, Gemeente Maastricht, Theater aan het Vrijthof, VSB Fonds, Fonds 21, Elisabeth Strouven Fonds, Stichting Kanunnik Salden Nieuwenhof en Lira Fonds.

Met dank aan de Vrienden van Musica Sacra Maastricht en alle (concert-)locaties en samenwerkingspartners. De activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door anonieme giften van particulieren.

MEDIAPARTNERS NPO Radio4, NTR, KRO NCRV, L1, Dagblad de Limburger, RTV Maastricht.

STEUN HET FESTIVAL Voor een bijdrage vanaf € 40 geniet u als Vriend van Musica Sacra Maastricht vele voordelen. Zie voor meer informatie en aanmelding • musicasacramaastricht.nl/vriend

STICHTING MUSICA SACRA

Vrijthof 47, 6211 LE Maastricht

- info@musicasacramaastricht.nl
- musicasacramaastricht.nl
- [facebook.com/MusicaSacraMaastricht](https://www.facebook.com/MusicaSacraMaastricht)
- [@FestivalMSM](https://twitter.com/FestivalMSM) | [#MSM2022](https://www.instagram.com/MSM2022)

